KLASİK LATİNCE DERS VE UYGULAMA KİTABI

Enginar tarafından hazırlanmıştır.

Ünite 1:
Latince Temel Bilgiler

Ünite 2:
İlk Çekimler

Ünite 3:

İkinci Çekimler ve Esse

Ünite 1: Latince Temel Bilgiler

Latince Nedir?

Latince; İtalya'nın Latium adı verilen Antik Roma'ya da başkentlik yapmış olan bölgede yaşamış olan Latin halkının dilidir. Alfabesi Yunan ve Etrüsk alfabelerine dayanır. Ölü dil konumundadır. Sadece Papalıkta resmi dini dil olarak kullanılmaktadır.

Çağdaş Avrupa dillerinin atası olarak kabul görür. İspanyolca, Fransızca, Katalanca, İtalyanca vb. Gibi dillerin kökeni Latincedir. Bu kitap Klasik Latince üzerine bir kitaptır. Bu durumu bu şekilde belirtilmesi Vulgar (Halk) Latincesinin de varlığını belirtme amacından dolayıdır. Halk Latincesi cahil kalan halkın sonradan ürettiği bir dil olup Klasik Latinceden uzaktır.

Latium Bölgesi

Alfabe

Harf	Harfin Karşılığı	Örnek Kelime	Okunuşu		Harf	Harfin karşılığı	Örnek Kelime	Okunuşu
A/a	A	Albus	Albus		P/p	P	Pāx	Paks
B/b	B	Bellum	Bellum		Q/q	Ku	Quī	Kui
C/c	K	Cicerō	Kikero		R/r	R	Rēx	Reks
D/d	D	Dux	Duks		S/s	S	Senex	Seneks
E/e	E	Et	Et		T/t	T	Tullia	Tulliya
F/f	F	Fīlius	Filyus		U/u	U	Urbs	Urbs
G/g	G	Gallus	Gallus		V/v	V	Valē	Vale
H/h	H	Hortus	Hortus		X/x	Ks		
I/i/J/j	İ/Y	Jūlia	Yulya		Y/y	Ü		
K/k	K	Kalendae	Kalenday		Z/z	Z	Zāmia	Zamiya
L/l	L	Lūx	Luks					
M/m	M	Mors	Mors					
N/n	N	Novus	Novus					
O/o	O	Omnis	Omnis					

Alfabe İle İlgili Açıklamalar

1. Ünlü harflerin uzatılarak okunması gerektiği durumlar vardır. Böyle durumlarda -metinlerde yazılmasa bile- bu kitapta belirtilecektir. Uzatılarak okunması gereken tüm ünlüler üzerinde bir çizgi ile yazılacak. Yani; ā, ē, ī, ū, ō, ȳ.
2. Bazı ünlülerin yan yana gelmesi ile telaffuzun daha akıcı hale gelmesi için özel okunuşlara kavuşurlar. Bunlara çift sesler denir. Bunlar şöyle listelenebilir:

AE/Æ	**Ay**		**AU**	**Av**
IA	**Ya**		**OE**	**Oy**
IU	**Yu**		**EU**	**Ev**
PH	**F**		**IO**	**Yo**

3. Klasik Latincede istisnasız bir şekilde tüm “c” harfleri “k” şeklinde okunur: Cæsar = Kaysar vb.
4. Klasik Latincede “V” harfi hem “u” hem de “v” sesi için kullanılır. Yazıtlarda “u” harfi bulunmaz. V harfi gerektiğinde “u”, gerektiğinde “v” şeklinde okunur.
5. “Y”, “Z” ve “K” harfleri Antik Yunancadan geçen kelimelerde bulunur.
6. “Z” harfi peltektir.

Alıştırma – 1

Aşağıdaki metni verilen kurallara göre okumaya çalışın. Böyle bir alıştırma Latinceyi kavramanız için etkilidir.

“Litterīs C. Caesaris cōnsulibus redditīs aegrē ab hīs impetrātum est summa tribūnōrum plēbis contentiōne, ut in senātū recitārentur; ut vērō ex litterīs ad senātum referrētur, impetrārī nōn potuit. Referunt cōnsulēs dē rē pūblicā [in cīvitāte]. [Incitat] L. Lentulus cōnsul senātū reī pūblicae sē nōn dēfutūrum pollicētur, sī audācter ac fortiter sententiās dīcere velint; sīn Caesarem respiciant atque eius grātiam sequantur, ut superiōribus fēcerint temporibus, sē sibi cōnsilium captūrum neque senātus auctōritātī obtemperātūrum: habēre sē quoque ad Caesaris grātiam atque amīcitiam receptum. In eandem sententiam loquitur Scīpiō: Pompēiō esse in animō reī pūblicae nōn dēesse, sī senātus sequātur; sī cūnctētur atque agat lēnius, nēquīquam eius auxilium, sī posteā velit, senātum implōrātūrum.”

Sezar, İç Savaş Üzerine Notlar, Birinci Kitap, Birinci Bölüm

Latincede Kelimelerin Genel Özellikleri

İsimler

Latincede isimler 3 özellik bakımından incelenirler: Hâl (Cāsus), Sayı (Numerus), Cins (Genus).

Hâl bakımından (Cāsus)

Latincede isimler beş gruba ayrılırlar. Gruplar ise ismin ilgi bildiren hâllerine göre gruplanırlar. İsmin 7 temel hâli vardır: Yalın hâl, İlgi hâli, Belirtme hâli, Yönelme hâli, Ayrılma - Vasıta hâli, Seslenme hâli, Bulunma hâli.

Yalın hâl, temel olarak ismin özne konumunda bulunduğu hâldir. Örneğin “Rōma” kelimesi bu hali ile yalındır. Latincede bu hâle “Nōminātīvus” denir.

İlgi hâli ise başka bir kelime ile tamlama belirttiği hâldir. Örneğin “Rōmae” kelimesi bu hâli ile ilgi halindedir ve anlamı “Roma’nın” olur. Latincede bu hâle “Genetīvus” denir.

Belirtme hâli, Türkçede ismin “-i” hâli olan ve yükleme bildiren hâldir. Örneğin “Rōmam” kelimesi bu hâldedir ve anlamı “Roma’yı” olur. Latincede bu hâle Accūsātīvus denir.

Yönelme hâli, Türkçeye iki şekilde geçer: -a/-e şeklinde ve “için” edatıyla. Örneğin “Rōmae” kelimesi bu hâldedir ve anlamı hem “Roma’ya” hem de “Roma için” olur. Zamanı geldiğinde daha ayrıntılı bir biçimde anlatılacak. Latincede bu hâle Datīvus denir.

Ayrılma – Vasıta hâli de Türkçeye iki şekilde geçer: “-den/-dan” ve -la/-le”. Örneğin “Rōmā” kelimesi bu hâldedir ve “Roma’dan”/ “Roma’yla” anlamına gelir. Latincede bu hâle Ablātīvus denir.

Seslenme hâli tam olarak Türkçede bulunmaz. “Ey” ünlemiyle ifade edilir. Örneğin “Rōma” bu hâldedir ve “Ey Roma!” anlamına gelir. Latincede bu hâle Vōcātīvus denir.

Bulunma hâli çok az isimde mevcuttur. Bunlar ise genelde şehir, ülke, mekan isimleridir. Örneğin “Rōmae” kelimesi bu hâldedir ve “Roma’da” anlamına gelir. Latincede bu hâle Locātivus denir.

Sayı Bakımından (Numerus)

Sayı bakımından ikiye ayrılırlar: Tekil ve Çoğul.

Tekil, sadece bir nesneyi ifade eder. Örneğin “Amīcus” kelimesi tekildir ve “Dost” anlamına gelir. Latincede bu sayıya Singulāris denir.

Çoğul, birden fazla nesneyi ifade eder. Örneğin “Amīcī” kelimesi çoğuldur ve “Dostlar” anlamına gelir. Latincede bu sayıya “Plūrālis” denir.

Cins Bakımından (Genus)

Cins bakımından üçe ayrılırlar: Eril, dişil, nötr.

Eril isimler Māsculīnum,

Dişil isimler Fēminīnum,

Nötr isimler Neutrum olarak adlandırılırlar.

Fiiller

Fiilleri öznesi bakımından inceleyecek olursak 2 gruba ayırırız: Etken fiiller / Edilgen fiiller.

Etken Fiiller

Bir fiilin temsil ettiği iş, özne tarafından yapılıyorsa o fiil etken olur. Örneğin "Mittō" fiili "Gönderiyorum" anlamına gelir ve etkendir. Latincede bunlara Vōx Āctīva denir.

Edilgen Fiiller

Bir fiilin temsil ettiği iş, özneye etki ediyorsa o fiil edilgen olur. Örneğin "Mittor" fiili "Gönderiliyorum" anlamına gelir ve edilgendir. Latincede bunlara Vōx Passīva denir.

Fiilleri tümleci bakımından inceleyecek olursak 3 gruba ayırırız: Geçişli, geçişsiz ve bağlayan.

Geçişli Fiiller

Fiil eğer nesne alabiliyorsa geçişlidir. Örneğin "Videō" fiili "Görüyorum" anlamına gelir ve nesne alabilir. Latincede bu fiillere Transivītum denir.

Geçişsiz Fiiller

Fiil eğer nesne alamıyorsa geçişsizdir. Örneğin “Dormiō” fiili “Uyuyorum” anlamındadır ve nesne alamaz. Latincede bu fiillere Intransitītum denir.

Bağlayan Fiiller

Bu fiiller özne ve başka ögeler arasında bağ oluştururlar. Örneğin “Est” fiili “-dır/-dir” anlamına gelir ve kelimeleri bağlar. Latincede bu fiillere Cōpulātīvum denir.

Bunlara ek olarak fiiller şu dört özellikte incelenirler:

Modus: Kip

Numerus: Sayı

Persōna: Kişi

Tempus: Zaman

Modus

4 adet kipimiz vardır:

Indicātīvus: Haber kipi

Infinitīvus: Mastar kipi

Subiunctīvus: Dilek kipi

Imperātīvus: Emir kipi

Numerus

İsimlerde olduğu gibi iki adet sayımız var: Singulāris ve Plūrālis

Persōna

Üç adet şahsımız var: Ben/Sen/O

Elbette bu şahısların plūrālis hâlleri de mevcut. Böylelikle Biz/Siz/Onlar şahısları da olmuş oluyor.

Tempus

6 farklı zaman vardır:

Praesens: Şimdiki Zaman

Imperfectum: Şimdiki Zamanın hikâyesi

Futūrum Simplex: Gelecek Zaman

Perfectum: Geçmiş Zaman

Plusquamperfectum: Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Futūrum Perfectum: Gelecekte Geçmiş Zaman

Fiillerin Çekimleri

Temelde 4 adet çekimimiz var. Her çekim ise kendi başına bir gruptur. Gruplar şöyle belirlenir:

Eğer,

Bir fiilin kökü "ā" ile bitiyorsa birinci grup,

Bir fiilin kökü "ē" ile bitiyorsa ikinci grup,

Bir fiilin kökü "sessiz harf" veya "u" ile bitiyorsa üçüncü grup,

Bir fiilin kökü "ī" ile bitiyorsa dördüncü gruptandır.

Bir fiilin kökü nasıl bulunur?

Latincede bir fiilin üç farklı kökü vardır. Bunlar:

1- Praesens
2- Perfectum
3- Supinum

Bu köklerden "praesens" olanı grup belirleyici görevi de taşır. Praesens kökünün sonuna bakmak yeterli olacaktır.

Grupların mastar hâlleri

Fiilin Praesens köküne eklenecek ekler ile mastar hâller yapılmış olur.

1. Grup -> -re
2. Grup -> -re
3. Grup -> -ere
4. Grup -> -re ekleri eklenerek mastar hâl elde edilmiş olur.

Ünite 2:

İlk Çekimler

Birinci Grup Fiil Çekimleri

Fiiller, Türkçede olduğu gibi şahsa göre çekilirler. Çekilirken köklere zamana bağlı kalarak ekler gelir. Bu Latincede de böyledir: Fiil kökü alınır ve sonuna ek getirilir. Şimdi ise birinci gruptan olan fiillerin eklerini göreceğiz. Praesens zaman ile başlıyoruz.

Şahıslar	Singulāris	Plūrālis
Birinci Şahıs	-ō	-mus
İkinci Şahıs	-s	-tis
Üçüncü Şahıs	-t	-nt

Örneğin; Latincede "sevmek" anlamına gelen "amāre" fiilini ele alalım. Önce bu fiilin sonundaki mastar ekini ayırmalıyız (amā-re). Ardından hangi şahısta ve sayıda çekeceksek onun ekini köke getiririz. Böylelikle:

amāre -> amā -> amō

sevmek -> sev -> seviyorum

Yalnız burada dikkat edilmesi gereken bir nokta var. Eğer BİRİNCİ TEKİL ŞAHISIN eki (-ō) kullanılacaksa fiil kökünün sonundaki -ā harfi kaldırılır. Bu durum, sadece, birinci grup fiillerde Praesens zamandayken birinci tekil şahısta geçerlidir. Yani "amāo" yanlış bir ifadedir, doğrusu "amō"dur. Ayrıca 3. Şahısta ā yerine a kullanılır.

Amāre fiilinin tam çekimi:

Amō = Seviyorum

Amās = Seviyorsun

Am**a**t = Seviyor

Amāmus = Seviyoruz

Amātis = Seviyorsunuz

Am**a**nt = Seviyorlar

Birinci Grup Fiillerden Örnekler

Cogitāre: Düşünmek

Laborāre: Çalışmak

Ambulāre: Yürümek

Vocāre: Çağırmak

Rogāre: Sormak

Cantāre: Şarkı söylemek

Pugnāre: Savaşmak

Saltāre: Dans etmek

Laudāre: Övmek

Volāre: Uçmak

Vulnerāre: Yaralamak

Portāre: Taşımak

Monstrāre: Göstermek

Culpāre: Suçlamak

Aedificāre: İnşa etmek

Armāre: Silahlanmak

Imperāre: Emretmek

Spērāre: Ümit etmek

Nūntiāre: Haber vermek, bildirmek

Orāre: Yalvarmak, dua etmek

Parāre: Hazırlamak

Diğer Zamanlar

Basit zamanlar üçe ayrılır: Praesens, Imperfectum, Futūrum Simplex. Bunların hepsi Praesens kökü kullanılarak getirilen ekler ile yapılırlar. Birinci grup fiillerin Praesens zamanından bahsettik. Şimdi diğer iki zamandan bahsedeceğiz.

Imperfectum

Şahıslar	**Singulāris**	**Plūrālis**
Birinci	-bam	-bāmus
İkinci	-bās	-bātis
Üçüncü	-bat	-bant

Futūrum Simplex

Şahıslar	**Singulāris**	**Plūrālis**
Birinci	-bō	-bimus
İkinci	-bis	-bitis
Üçüncü	-bit	-bunt

Alıştırma - 2

Verilen Latince ifadeleri Türkçeye; Türkçe ifadeleri Latinceye çevirin.

Amāmus	Hazırlıyordum
Vocō	Dans edeceğiz
Pugnānt	Suçluyorlar
Nūntiāt	Emrediyorum
Cantābam	Şarkı söylüyordu
Spērābātis	Yaralanıyorlar
Orātis	Taşıyacağım
Monstrābis	Yürüyeceksiniz
Laudās	Soruyordunuz
Aedificābit	Savaşacaklar
Volō	Umutlanıyor
Armābant	Seviyor
Rogābimus	Yalvarıyoruz
Laborābunt	Övüleceksin
Cogitābō	Çalışıyorlardı

İsimlerin Birinci Çekimi

Latincede isimler Genetīvus hâline göre gruplanırlar. 5 grup vardır. Bu bölümde birinci gruba giren isimler anlatılacak. Bu isimlerin Singulāris Genetivus hâlleri "-ae" ile biter. Bu gruptaki isimlerin neredeyse hepsi fēminīnumdur. Yalnızca meslek isimlerinin erkeklerce de yapılabileceği için māsculīnum cinsleri de vardır. Şöyle çekilirler:

Hâller	Singulāris	Plūrālis
Nōminātīvus	-a	-ae
Genetīvus	-ae	-ārum
Accūsātīvus	-am	-ās
Datīvus	-ae	-is
Ablātīvus	-ā	-is
Vōcātīvus	-a	-ae

Not: Sing. Abl. İle Sing. Nom. Arasında fark vardır: Biri uzun a ile diğeri kısa a ile sonlanır.

Örnek bir çekim:

Aqua = Su	Aquae = Sular
Aquae = Suyun	Aquārum = Suların
Aquam = Suyu	Aquās = Suları
Aquae = Suya/ Su için	Aquis = Sulara / Sular için
Aquā = Sudan/ Su ile	Aquis = Sulardan / Sular ile
Aqua = Ey Su!	Aquae = Ey Sular!

İsimlerin Birinci Çekiminden Örnekler

Terra: Yeryüzü

Luna: Ay (Gökcismi)

Epistula: Mektup

Puella: Kız

Ira: Öfke

Regina: Kraliçe

Via: Yol, Sokak

Vita: Hayat, Yaşam

Ancilla: Kadın köle

Aquila: Kartal

Culina: Mutfak

Cena: Akşam yemeği

Taberna: Dükkân

Familia: Aile

Toga: Geleneksel Roma Giysisi

Mensa: Masa

Tenebrae: Karanlık (Sadece Çoğul hâli kullanılır)

Lingua: Dil

Latina: Latince

Justitia: Adalet

Pagina: Sayfa

Insula: Ada

Femina: Kadın

Fortuna: Kader

Gloria: Zafer

Silva: Orman

Natura: Doğa

Vacca: İnek

Porta: Kapı

Villa: Çiftlik evi

Causa: Sebep

Politica: Politika

Stella: Yıldız

Sententia: Cümle, fikir, yargı

Kalendae: Takvim (Sadece çoğul hali kullanılır)

Māsculīnumu da olan isimler

Agricola: Çiftçi

Poeta: Şair

Nauta: Denizci

Incola: Yerli

Advena: Yabancı

Latincede Temel Bir Şekilde Cümle Kurmak

Öncelikle, cümle kurarken ihtiyacımız olan unsur bir yüklemdir. Yüklem ise fiilden oluşur. Türkçede olduğu gibi cümleyi kurabilmek için yüklem yeterli olacaktır. Özne, özel olarak belirtilmek ve vurgulanmak istenirse kullanılır. Yani kısmen isteğe bağlıdır.

Sadece yüklemi olan cümle:

Aedificānt. (İnşa ediyorlar.)

Yüklem ve öznesi olan cümle:

Incolae aedificānt. (Yerliler inşa ediyorlar)

Yüklem, özne ve nesnesi olan cümle:

Incolae villam aedificānt. (Yerliler çiftlik inşa ediyorlar.)

Yüklem, özne, nesne ve tümleci olan cümle:

Incolae regīnae villam aedificānt. (Yerliler kraliçe için çiftlik inşa ediyorlar.)

Yüklem, özne, nesne ve iki tümleci olan cümle:

Incolae regīnae villam palis aedificānt. (Yerliler kraliçe için küreklerle çiftlik inşa ediyorlar.)

Not: Cümlede ögelerin sırası Türkçede de olduğu gibi bir düzen içinde olmak zorunda değildir. Kelimelerin hangi işlevde olduğunu cümledeki konumu değil, sahip olduğu çekim belirler. Bu sebeple isimlerin çekimleri iyi bilinmelidir. Buna rağmen genelde yüklem sonda, özne ise başta bulunur.

Not2: "Incolae" demekle sadece "yerliler" demiş olmayız: "Yerli için" ve "Yerlinin" anlamlarına da gelir. Böylelikle üçüncü cümlenin anlamı hem "Yerli bir kimse için çiftlik (birileri) inşa ediyorlar." hem de "Yerlinin çiftliğini (birileri) inşa ediyorlar." Olur. Böyle bir durumda varsa diğer cümlelerin anlamlarından yola çıkmak gerekir. Ayrıca bu durum diğer tüm ögeler için geçerlidir.

Not3: Örnek cümlelerden de görüldüğü üzere; Özne, nōminātīvus hâlde; nesne Accūsātīvus hâlde; tümleçler ise ya Datīvus ya da Ablātīvus hâldedir.

Not4: "Palis" kelimesi "Pala (Kürek)" kelimesinin Plūrālis Ablātīvus hālidir.

Birkaç edat, bağlaç ve zarf

Nōn: Olumsuzluk bildirir. (Non amat = Sevmiyor)

Sed: Ama, Fakat

Et: Ve

Et . . . et . . . : Hem . . . hem de . . .

Nōn . . . sed . . . : . . . değil, . . . (Nōn puella, sed fēmina = Kız değil, kadın)

Ad: -a doğru (yönelme bildirir) (Acc. İle kullanılır.) (Ad portam = Kapıya doğru) (Datīvus ile karıştırmayın, o yönelme bildirmez.)

Dē: hakkında (Abl. ile kullanılır) (Dē vitā = Hayat hakkında)

Alıştırma – 3

Cümleleri Latinceye çeviriniz.

Soruyorlardı.

Hazırlayacaksın.

Göstermiyoruz.

Sevmiyorsun.

Mutfak inşa ediyorduk.

Karanlığı çağırıyorum.

Dükkâna doğru yürümüyoruz.

Şairler yaşamı ve yıldızları övüyorlar.

Hem adalet için hem de zafer için savaşacağız.

Kader hakkında umutluyuz.

Kız yıldızlar hakkında düşünüyordu.

Denizciyi değil, şairi gösteriyordun.

Yabancıların fikri hakkında düşünmeyeceğiz.

Yaşamın sebebini soruyordum.

İnek adaya doğru uçuyor.

Perfectum Zamanlar

Daha önce 6 tane zaman varlığından bahsetmiştik. Bunların ilk üçünü gördük. Diğer üçü için vakit geldi. Bunların diğerlerinden farkı başka bir kök ile yapılması ve eklerinin farklı olması. Şimdi bu üç zamandan ilkini görelim.

Perfectum

Şahıslar	Singulāris	Plūrālis
Birinci	-ī	-imus
İkinci	-istī	-istis
Üçüncü	-it	-ērunt

Öncelikle; Praesens, Imperfectum, Futurum Simplex zamanlarında kullanılan kök, Perfectum zamanlarda kullanılmaz. Bu zamanlar için kullanılan kök perfectum köküdür. Bu kök ise şöyle elde edilir: Praesens kökü + v. Tüm düzenli fiillerde böyledir. Elbette bu formül sadece birinci grup için geçerlidir. Örneğin:

Amā (Praesens kök) + v = amāv (perfectum kök)

Amāre fiilinin Perfectum zamanda çekimi:

Amāvī = Sevdim	Amāvimus = Sevdik
Amāvistī = Sevdin	Amāvistis = Sevdiniz
Amāvit = Sevdi	Amāvērunt = Sevdiler

Not: Üçüncü şahıs Plūrālis eki olan -ērunt yerine -ēre eki de kullanılabilir.

Plusquamperfectum

Şahıslar	Singulāris	Plūrālis
Birinci	-eram	-erāmus
İkinci	-erās	-erātis
Üçüncü	-erat	-erant

Futūrum Perfectum

Şahıslar	Singulāris	Plūrālis
Birinci	-erō	-erimus
İkinci	-eris	-eritis
Üçüncü	-erit	-erint

Alıştırma – 4

Latinceye çevirin.

Çalışmıyorduk.

Ormana doğru yürüdük.

Masayı mutfağa taşımıştın.

Denizciler haber vermiş olacak.

Mektubun sayfalarını gösterdi.

Çiftçiler için çiftlikler inşa edecekler.

Yeryüzünü değil, ayı düşündünüz.

Kraliçenin kızları yola doğru yürüdüler.

Kartal kızı ve kadını yaraladı.

Takvimin yaprakları ve kader çağırıyor.

Ünite 3:

İkinci Çekimler ve Esse

Fiillerin İkinci Çekimi

Praesens kökü “-ē” ile biten fiillerdir. Ekleri birinci çekim ile tamamen aynıdır. Praesens zaman, birinci şahıstayken eklenen “-ō” eki “ā”yı düşürürdü. Fakat ikinci çekimde böyle bir durum söz konusu değil.

“-ē” harfi düşmemesine rağmen sadece kısalır, yani ē -> e olur. Örneğin “hebēre (sahip olmak)” fiilini çekelim:

Habeō: Sahibim

Habēs: Sahipsin

Habet: Sahip

Habēmus: Sahibiz

Habētis: Sahipsiniz

Habent: Sahipler

İkinci Çekim Fiillerin Geçmiş Zamanları

Eğer fiil düzenliyse önce Praesens kökü alınır, sondaki “-ē” harfi çıkartılır ve “-u” harfi eklenir. Örneğin:

Tenēre -> Tenē -> Tenu

Tutmak -> Tut -> Tut(tu)

Çekimi ise aynı birinci çekim gibidir:

Tenuī/ Tenuistī/ Tenuit/ Tenuimus/ Tenuistis/ Tenuērunt

İkinci Çekim Fiillerden Örnekler

Monēre: Tavsiyede bulunmak

Timēre: Korkmak

Docēre: Öğretmek

Pārēre: İtaat etmek

Vidēre: Görmek (Düzensiz/Perf. Kökü= Vīd-)

Dēlēre: Tahrip etmek (Düzensiz/Perf. Kökü= Dēlēv-)

Movēre: Hareket etmek (Düzensiz/Perf. Kökü= Mōv-)

Sedēre: Oturmak (Düzensiz/Perf. Kökü= Sēd-)

Respondēre: Yanıtlamak (Düzensiz/Perf. Kökü= Respond-)

Jubēre: Emretmek (Düzensiz/Perf. Kökü= Juss-)

Not: İlk derslerde bahsedilen geçişli/geçişsiz fiillere dikkat edilmesi gerekiyor. Örneğin sahip olmak fiili Türkçede geçişsiz bir fiilken Latincede Geçişlidir. Yani sahip olduğumuz nesneyi Accūsātīvus hâlde ifade ederiz. Ayrıca bizde geçişli olup Latincede geçişsiz olan fiiller de mevcuttur. Bunların Türkçeye göre nesnesi Datīvus hâlde ifade edilir. Bu nedenle bir fiil için hangi hâlde olması gerektiğini belirtmiyorsa Accūsātīvus hâlde nesne alır. Bu durumlara örnek verelim:

Tenebrās timeō. (Karanlıktan korkuyorum) (Nesne almış/Acc.)

Puellam habeō. (Bir kıza sahibim/Kızım var.) (Nesne almış/Acc.)

Domino pāreō. (Efendiye itaat ediyorum.) (Nesne alamamış/Dat.)

Alıştırma – 5

Latinceye çeviriniz.

Kızlara Latince öğretiyordum

Çiftçi sordu, denizci yanıtladı; çiftçi denizciler hakkında düşünüyordu.

Hayattan ve kaderden korkmuyorsun.

Kraliçeye itaat edeceksiniz.

Hem Roma'yı hem de zaferi görmüş olacağız.

Ormanları tahrip etmişler.

Yıldız hareket etmedi.

Çiftliğe sahibim ama ineklere sahip değilim.

Karanlıktan değil, fikirlerden korkacaksın.

Roma'ya doğru hareket ettiler.

İsimlerin İkinci Çekimi

Bu çekimde isimler hem māsculīnum hem fēminīnum hem de neutrum olabilirler. Buna rağmen fēminīnum olan isimler çok azdır.

Fakat ne olursa olsun hepsinin Genetīvus hâli “-ī” ile biter.

Māsculīnum veya Fēminīnum olan isimler

3 farklı gruba ayrılırlar:

“-us” ile bitenler,

“-er” ile bitip “e” düşürenler,

“-er” ile bitip “e” düşürmeyenler.

“-us” ile bitenler

Hâl	Singulāris	Plūrālis
Nōminātīvus	-us	-ī
Genetīvus	-ī	-ōrum
Accūsātīvus	-um	ōs
Datīvus	-ō	-is
Ablātīvus	-ō	-is
Vōcātīvus	-e	-ī

“-er” ile bitip “e” düşürenler

Hâl	Singulāris	Plūrālis
Nōminātīvus	-er	-rī
Genetīvus	-rī	-rōrum
Accūsātīvus	-rum	-rōs
Datīvus	-rō	-ris
Ablātīvus	-rō	-ris
Vōcātīvus	-er	-rī

“-er” ile bitip “e” düşürmeyenler

Hâl	Singulāris	Plūrālis
Nōminātīvus	-er	-erī
Genetīvus	-erī	-erōrum
Accūsātīvus	-erum	-erōs
Datīvus	-erō	-eris
Ablātīvus	-erō	-eris
Vōcātīvus	-er	-erī

Not: “-er” ile bitenler ve “-us” ile bitenler arasındaki fark sing. nom. ve sing. voc. hâllerdedir. Bunun dışında “-er” ile bitenlerde kök ile ek arasına “-er” eklenir.

Neutrum olan isimler

Hâl	Singulāris	Plūrālis
Nōminātīvus	-um	-a
Genetīvus	-ī	-ōrum
Accūsātīvus	-um	-a
Datīvus	-ō	-is
Ablātīvus	-ō	-is
Vōcātīvus	-um	-a

İsimlerin İkinci Çekiminden Örnekler

Romānus: Romalı

Vīcus: Köy

Ventus: Rüzgâr

Servus: Köle

Populus: Halk, ulus

Nūntius: Elçi

Mūrus: Duvar, Sur

Dominus: Efendi, Sahip, Tanrı, İsa

Gladius: Kılıç

Flūctus: Dalga

Filius: Erkek evlat

Amīcus: Dost, Arkadaş

Animus: Ruh

Senātus: Senato

Puer: Erkek çocuk

Magister: Öğretmen, usta, hoca

Liber: Kitap

Bellum: Savaş

Consilium: Karar, Plan

Regnum: Krallık

Proelium: Muhabere

Oppidum: Kasaba

Alıştırma – 6

Senato, hem savaşın kararı hakkında hem de surlar hakkında tavsiyede bulunacak.

Kitabın sayfalarını köleler tahrip etmişti.

Köleler köyün öğretmeni için çiftlik inşa ediyorlardı.

Ey Roma Halkı! Efendi'ye itaat edeceksiniz.

Köye doğru değil, şehre doğru yürüdük.

Romalı elçi kasabayı görüyor.

Kızım ve oğlum var.

Denizciler rüzgârları ve dalgaları sevmiyorlar.

Köle kılıcı tutuyor ve efendiye doğru yürüyor.

Doğanın ruhunu tahrip etmiyor olacağız.

Esse Fiili

Öncelikle bu fiil bağlayan fiiller grubundandır. Düzensizdir. Çekimleri ezberlenmesi gerekir. İki anlamı var:

1) Olmak
2) Var olmak

Olmak anlamı

Ben Romalıyım, Sen Türk'sün, O İspanyol'dur, ben kötüydüm, Sen doktor olacaksın, vb. gibi ifadeler bu fiil ile yapılır. Bu fiil de diğer fiiller gibi özneye ihtiyaç duymaz, özne zorunlu değildir.

Var olmak

Sokakta üç kedi var, denizde gemiler vardı, para olmayacak, varım, vb. gibi ifadeler de bu fiil ile yapılır.

Çekimi

Praesens

Şahıslar	Singulāris	Plūrālis
Birinci	Sum	Sumus
İkinci	Es	Estis
Üçüncü	Est	Sunt

Örneğin;

Rōmānus Sum (Romalıyım)

Turcus es (Türk'sün)

Hispānīcus est (İspanyol'dur)

Cogitō ergō sum (Düşünüyorum öyleyse varım.)

Diğer Zamanların Çekimleri

Imperfectum

Şahıslar	Singulāris	Plūrālis
Birinci	Eram	Erāmus
İkinci	Erās	Erātis
Üçüncü	Erat	Erant

Futūrum Simplex

Şahıslar	Singulāris	Plūrālis
Birinci	Erō	Erimus
İkinci	Eris	Eritis
Üçüncü	Erit	Erunt

Perfectum zamanlar

Tamamen düzenlidir. Perfectum kökü ise “fu-“ dur. Örneğin;

Fuī: Oldum/ Vardım

Fuistī: Oldun/ Varsın

Fuit: Oldu/ Vardı

.

.

.

Alıştırma – 7

Cümleleri Latinceye çeviriniz.

Öğretmen olacaksın.

Krallığın kraliçesi, Julia oldu.

Efendileri gördüm, efendilerin kölelerini görmedim.

Dalgalar ve rüzgârlar var.

Krallık için surlar yapıyor olacaksınız.

Muharebeler olamayacak.

Kraliçe, Roma Halkının ruhudur.

Köleler efendiye itaat ederler.

Efendinin öfkesinden korkmuyorum.

Arkadaşlar! Kasabaya doğru yürüyeceğiz!

Ünite 4:

Sıfatlar ve Üçüncü Çekimler

Birinci ve İkinci Çekim Sıfatlar

Öncelikle şu bilinmelidir: Bu iki çekim iç içedir. Öyle ki Māsculīnum olan sıfatlar ikinci çekimden “-us” ile biten bir isim gibi, Fēminīnum olan sıfatlar birinci çekimden bir isim gibi, Neutrum olan isimler ikinci çekimden “-um” ile biten isimler gibi çekilir. Tabloda gösterirsek;

	Singulāris			Plūrālis		
	Mas.	Fem.	Neu.	Mas.	Fem.	Neu.
Nom.	-us	-a	-um	-ī	-ae	-a
Gen.	-ī	-ae	-ī	-ōrum	-ārum	-ōrum
Acc.	-um	-am	-um	-ōs	-ās	-a
Dat.	-ō	-ae	-ō	-īs	-īs	-īs
Abl.	-ō	-ā	-ō	-īs	-īs	-īs
Voc.	-e	-a	-um	-ī	-ae	-a

Eklenen bu ekler, ayrı ekler olmadıkları için özel olarak ezberlenmemelidir, isimlerin çekimlerine hakim olmak yetecektir.

Bunun dışında “-er” ile biten sıfatlar da vardır. Bunlar da ikinci çekimden “-er” ile biten isimler gibi çekilirler.

Sıfatlar genel olarak niteleyeceği isimden sonra gelirler.

Sıfatlar; niteleyeceği isim hangi hâldeyse, hangi cinsteyse, hangi sayıdaysa; sıfat da o hâlde, o sayıda, o cinste olur. Böylelikle ses bakımından da bir uyum söz konusu olur.

Sıfatlar tek başına kullanıldıklarında isim görevi üstlenirler. (Pulcher = Güzel olan şey).

Birinci ve İkinci Çekim Sıfatlardan Örnekler

Magnus: Büyük, önemli

Parvus: Küçük, az

Bonus: İyi

Malus: Kötü

Beatus: Mutlu, şanslı

Multus: Çok

Meus: Benim

Tuus: Senin

Durus: Sert, sıkı

Tardus: Yavaş

Longus: Uzun, uzak, geniş

Superbus: Gururlu

Altus: Yüksek, derin

Laetus: Memnun

Pulcher: Güzel

Bellus: Yakışıklı

Miser: Zavallı

Noster: Bizim

Vester: Sizin

Tener: Narin

Aeger: Hasta

Sıfatlar Nasıl Kullanılır?

Sıfatlar niteleyecek isim ile aynı özellikte olması gerekir. Yani;

“Fēmina” kelimesini Çoğul Datīvus yapalım: “Fēminīs”

Böyle bir durumda “Fēminīs” kelimesini niteleyecek hangi sıfat olursa olsun Fēminīnum/Plūrālis/Datīvus hâlde olmak zorundadır. Bunun dışındaki niteleme teşebbüsleri başarılı olamayacaktır. Lâkin biz bunu Türkçede yapmayız. Türkçede sıfatlar niteleyici durumundayken yalın hâldedirler. Bu sebeple Latince söz konusuysa yeni bir bakış açısı edinmemiz gerekiyor.

“-er” ile biten sıfatlar şöyle kurulur: Çekimlerinde “e” harfi düşer. Örneğin: Pulch-er sıfatının Acc. Hâli Pulch-r-um olmuş olur ve “-er” ekindeki e düşer.

Fakat öyle sıfatlar vardır ki bunlarda “e” düşmez. Örneğin “Mis-er” sıfatının Acc. Hâli “Mis-r-um” değil “Mis-er-um” olur.

Sıfatların; niteleyeceği isimden sonra gelmesi Latincede daha hoş durur. Farkı şöyle anlaşılabilir: Puella pulchra dersek Güzel Kız demiş oluruz fakat Pulchra Puella demiş olsaydık “Kız olan Güzel” gibi kırık bir Latince ifade ortaya çıkardı.

Ayrıca sıfatlar tek başına kullanıldığında isim görevi üstlenebilirler. Örneğin:

Hortum pulchrum vidi. = Pulchrum vidi.

Güzel bahçeyi gördüm. = Güzel olan şeyi gördüm.

Alıştırma – 8

Büyük duvarları inşa ettik.

Mutlu bir hayata sahibim.

Güzel kız yakışıklı oğlanı seviyor.

Önemli kararı senato yanıtlayacak.

Arkadaşım kölelerin efendisini görmüştü.

Yüksek bir krallık inşa etmiş olacaklar.

Hasta köle ve gururlu efendi vardı.

Mutlu öğretmen büyük köye doğru yürüyordu.

Senin kitaplarını gördük.

Zavallı çocuk hasta oldu.

Üçüncü Çekim İsimler